

Р . Оааади апи́и а́уаø ʌʌēñýí “Í èèèèéí òʌðýýí èé íííē”-д íēíí í èèò òííðííáíí íðø éí áóé í èéáýí , óēñ ð°ðèéí ʌéē ýäöúí òàèààð íýàð ø óàð ø ʌʌí ðýéýèöøj байдаг бөгөөд энэхүү хэлэлцүүлэг нь хүнээс хүнд дамжин үргэлжилдэг. А́уðýè °í á° ð ð° äæèèðýé óēñ íðí óóàà òí òí òóóáúí ð° äæèè áí ēíí ýàèéí çàñàèéí òàðèèöààí ù ð° äæèè°ñ ʌʌññýí òʌì ʌʌñ òííðííáúí áí òí í ° ð° ðñ° ä òàðèèöàà í ù áʌðýöéýá÷èéýáññýí , àèááí , ñí ù ð° í äèè òàðèèöàà áí ēíí óóàèðàð ʌçýááýè 1990-ýýá íí óóààä äæèäèäááäæ áàèèàà.

Ýí ý í ù í ēíí í èèèèéí òàðèèöàà ð° äèèäʌé èðáýá í ēíí í èèò ð° ð , óēñ ð° ðèéí òàðèèöààí ä ÷ ð° í äèè òʌì èéñýò áàèèààð òáí äàð áí èæýý. Í èèáí èéí òàðèèöààí ù ýí ýòʌʌ çí äñí í äè è áýáðèèäʌé ð° è° á áàèèäèè èí òàðí ýò í ù æèí òýí ý òóáíñàè äá÷èðñáí . Èí òàðí ýòèéí ä÷ààð í ēíí í èèò óēñ ð° ð° ñ òʌì èéñýò ʌéè ýäöàä ýðáýèð òèèñýí . Õʌʌí ÷èýí óēñ ð° ðèéí ʌéè ýäö , óēñ ð° ðèéí ñí í áóóèü , ñí í áóóèèéí çàð ñòðòàè÷èèàà èèʌʌ í ēíí ð° ð° è òýéáýððýé áí èæ ñí í áí á÷ í ēíí í èèèèéí ñí í èðøèü á òàðàð áí èñí í þì . Ì ° í óēñ ð° ðèéí òàðèèöààä ñóààèááä ñàèáàð òóááí óēñ ð° ðèéí èíí òí òí èèàðèéí ð° äæèèäè èðýýðýí òʌèðýò ʌçʌʌèèýý. Õòðàèèáàè óēñ ð° ðèéí ʌéè ýäö òàðèè òýéáýððø èèæèèæ áàèèàà èèèæèèð áí ēíí òàðèè óēñ ð° ðèéí ʌéè ýäöü á ñóààèñáí í ēíí ñóààèáááí ù äæèóóá òèèäñýýð áàèí à . Èéí òʌʌ óēñ ð° ðèéí ʌéè ýäöüí òàðèè òýéáýðèèäè ñóààèááä Ëèèèððíí óēñ ð° ð³ , Èèáàð óēñ ð° ð⁴ , Áèððóàèèü óēñ ð° ð⁵ çýðýá í ýð òí ù , í áʌèèè ñàèáàð ʌʌñýá áàèí à .

Óēñ ð° ð áà èí òàðí ýòèéí òííðííáúí òí èáí í á ñóààèñáí áí òí ù ° äʌʌèýè 2000 íí á òýáèýááæýý. 2006 íí áýöýá óēñ ð° ðèéí èíí òí òí èèàðèèéí äí è ñóááä áàèñáí òàèèáàèç áà óēñ ð° ð òííðííáúí òàðèèöààä äá÷ ñóààèñáí 113 ýðáýí ø èí æèèæýýí èè ° äʌʌèýè äàðñáí áí è óēñ ð° ð áí ēíí èí òàðí ýòèéí äñóóáèü á ñóààèñáí 424 ° äʌʌèýè⁶ í èèèèýáññýí áàèí à .

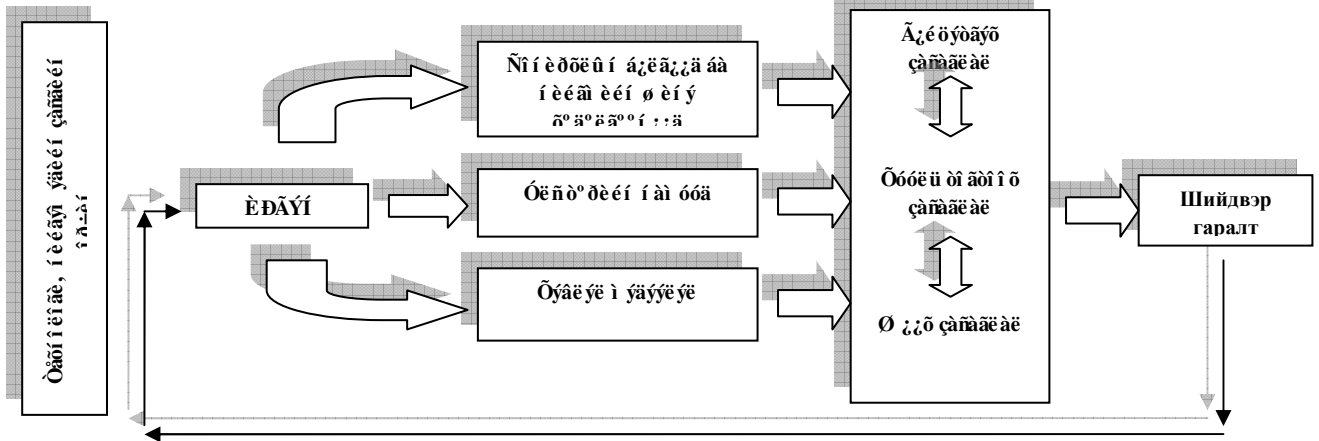
Èí òàðí ýöýá ñóóðèèñáí òàðèè óēñ ð° ð áà òʌʌí èè áàáóó , ñóè òàèóóáü á äá÷ òýéýèññýýð ñóàèäà÷èä ʌçýè áí äèüí ç° ðʌʌðýé áàèð ñóóðèä èèýððèèèñýýð áàèèàà äèèýý. Óēñ ð° ðèéí èí ñèèòóòè òàðèè òýéáýððø èèæèèæ áàèèàà ø èèæèèèèèéí ñ° ð° á òàèü á ʌí ýéýáñýá “Í äññèí èñò” , òàðèí ýáðýá òàèü á ʌí ýéýáñýá “Í í òèè èñò” æèäʌʌððò òóááäááæýý. Àí äðèèèéí ñóàèäà÷ Í èíí à Í íððèñ äèü äèü òàèóóáü á òʌèýýí ç° äø ° ðñ° í áóí áàæ áàèð ñóóðüðàè áàèèáááá äàðààð áàèèààð èèýððèèèñýí .

- Óēñ ð° ðèéí èí ñèèòóòèóá òóó÷èí èíí ñàðáàðèäè áýðýýñýý èèʌʌðýé ø èí ý èíí òí òí èèàðèèéí òàðí í ēí äèèäèñí í äí æ áàèí à .
- Èí òàðí ýò í ù ñàèáí òòñáàððèäá÷äü н үйл ажиллагаанд дэмжлэг болж áàèí à .
- Èí òàðí ýòèéí ʌéè äæèèèèáááä ýððèýá÷èè í ù äèü òýáèèéí ээс óēñ ð° ðèéí èí òèèòóòè ø èä òʌ÷ðýé òí äèí á÷áí ä à èø òàðèè áʌð ñí í èððíí á÷áí ä ʌéè÷èèñýýð ирсэн⁷ .

³ Hossein Bidgoli . “Internet encyclopedia” Volume 3. Copyright 2004., USA. 84-ð òàè
⁴ Ñóàèäà÷ Ááí èàè Ð. Áàèñ , Áðþ ñ Ý. Áðí í áàè í àð. “The 2004 presidential campaign: a communication perspective” Robert E. Denton (Jr.) Copyright 2005., USA. 217-ð òàè
⁵ Pippa Norris. “Digital divide: civic engagement, information poverty, and the Internet ...worldwide”. Copyright 2001., USA. 95-ð òàè
⁶ Andrew Chadwick . “Routledge handbook of Internet politics”. Copyright 2009., NY. 3-ð òàè
⁷ Randy Kluver. “The Internet and national elections: a comparative study of web campaigning”. Copyright 2007., NY. 6-ð òàè

Óēñ ð° ðēéí ēī ì ì óí ēēàòēéí óēàì æēàèð òýēáyðçä ä ēí ðàðí ýò, òàðēì ñçäëýýí èé í°ē°ã°ð °° ð÷ē°ã°æ óēñ ð° ðēéí ñēñòàì ä ÷ í°ē°ē°ò áí ēí â. ° í°° çää óēñ ð° ðēéí ñēñòàì èér äàðààð ááéäēààð òì ì ù, í ēí ò áí ēäýý

Ñòàì . 1 Àēðòàäēü óēñ ð° ðēéí ñēñòàì ⁸

Àēðòàäēü óēñ ð° ðēéí ñēñòàì í ù áí äèð ò èçèè äðð°í°ä ááéääá í èéâí èéí çàñäēäēüí èí ñèððóè äà óēñ ð° ðēéí í àì óóä, ñí í èððēüí äçēäçä äýñýí çí äñýí äçðýēäýðçä ýñ äááí à òýäēýē ì ýäýýēýē äýñýí ø èí ý äýä ýēàì áí òýñ äçðäýí ý. Ì °í ýí ä èðäýí áí ē “Óēñ ð° ðēéí ì àø èí ” áóð ó òóäèéí ēí ì ì ùð ðàðèéí òàà ýçýí í ù ò÷-ðàññ óēñ ð° ðēéí ēí ì ì óí ēēàòēéí ýðēýē öýä í ðí èð í ù áí ēä ááéí à. Óóäü òçí èé óēñ ð° ðēéí ēí ì ì óí ēēàòē í ù òçí èé óēñ ð° ðēéí èäýäðè, í ðí èòí ì ñí í äí èòí ì ñ èðýýóýí òàì äàðàð òòòäé äèä “Ðäðèí í äèü ñí í äí èðüí í í í è”-í ð òäééäàðèäàð.

Àēðòàäēü óēñ ð° ðēéí ñēñòàì ä äèä äàññáí ñàððóñ äçðèè äýä ýēàì áí ò í ù òýäēýē ì ýäýýēèèéí òýðýäñýē þì. ° í°° çää òýäēýē ì ýäýýēèèéí òýðýäñýēèéí äçð ñóääá èí ðàðí ýòäá í ýäýí çððýä ááéðø èæ ááéí à. Òèéí ýñ òóäü òçí “Óēñ ð° ðēéí ì àø èí ”-í ù òàà òí ä÷-ü ä äàðàð ð° äèéä° ð óēñ ð° ðēéí ēí ì ì óí ēēàòēéí ççðýä çí ðèèâí, ð° ð° è òýēáyðèèä° ð÷-èèæ, çàèáí æí ēí í äí æ ááéí à.

Èí ðàðí ýòäá ñóððèèñáí Óēñ ð° ðēéí ēí ì ì óí ēēàòēéí òòòäé

Ò° ð çàñäéí óäèðäèäáðóá áí ēí í óēñ ð° ð÷-èä í ēí í í èéððýé òàððèèòàà òí äòí ò ççè ýäöü ä äçðýä í ù óēñ ð° ðēéí ēí ì ì óí ēēàòē ñóäèàð á°ã°ä òää òóääòàáí ù òóäüä áí äèí í áí ēí í óðð òóääòàáí ù \ááéí äüí \ äýæ áí äèèäääáí à. Áí äèí í òóääòàáí ä òàððèèòààðäé ááéð ççè ýäöü ä ñí í äóóèèéí èàì í áí èéí ēí ì ì óí ēēàòè, óðð òóääòàáí ù ççè ýäöü ä óēñ ð° ðēéí èàì í áí èéí ēí ì ì óí ēēàòèäð òòñ òòñ ñóääéí à. ° ðí° äèéí óēñ í ðí óóääá óēñ ð° ðēéí èàì í áí èð äæèè ááéí ää ýääääää ççè ýäö á°ã°ä òýð í ù ñí í äóóèèéí çää í ðäèèäí ò ççð÷-ýð÷-èì æäýä áí è Ì í í äí èä ç° äð° í ñí í äóóèèéí çäýä èðäýä ñí í äí ä÷-èòí é òàððèèòàà òí äòí ò í ù ä° ðá° í æèäýý í ýä óääà ýð÷-èì æäýä äýæ òýèæ áí ēí í. Í ð÷-èì çää óēñ ð° ðēéí ēí ì ì óí ēēàòēéí ýäýýð òýēáyðèèä òí ñèóóèæ áí ēí ò ø èí ý ñóääá í ù èí ðàðí ýò þì .

⁸ Pippa Norris. “Digital divide: civic engagement, information poverty, and the Internet ...worldwide”. Copyright 2001., USA. 97-ð òäè

Èí dǎđí yò í ü öēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèéí ñēñðàì èéā á¿öýēä í ü í yǎöāyö ¿ēē yǎö yōēýyā ááéí à. Óēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèéí ñēñðàì èéí á¿ðäýē öýñyā áí êî ð ö¿ēýýí ààāā÷ (ñî í âî ã÷, èðāyā, î êî í í èéð), êî ì ì óí èèàöèéí ñóáāā (ðǎēāāèç, ðāāèí, ñî í èí ñýðā¿¿ē, ø óóā öýēýē¿¿ēýā, маргаан, мэтгэлцээн), êî ì ì óí èèàðí ð (ñýðā¿¿ē÷, öýāēýí í èéðēýā÷, èì èæì áééýð, ñî èí âí èðí ð, PR, ðāēēàì í ü ì ýðāyæèèöýí), öēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèéí ñóáüāèð (öēñ ð° ð÷, í ýð äýáø èā÷, í èéâí èéí ç¿ðāýēöýí, öēñ ð° ðēéí èèāāð)-¿¿ä èí dǎđí yò î ðí í çàé ä í yā âí ðí î àèü ÷ öāāð öàì dāāā ááéð áí êî ì æ á¿ðäýæ ááéí à.

Óēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèä èí dǎđí yòèéā öýðyæýö í ü yǎðyā, ñ° ð° ä ¿ð àāāāāð äāāóóèàð ðàèààð ñóāèāā÷èä ç° ð° öýé ááéð ñóóðü èèýððèèèæ öí ð öýñyāð öóāāāāāāā ðàèààð äýýð äöðüāñáí. Öýāyē èí dǎđí yò í ü öēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèä í ° è° æ ááèāāā yǎðyā, ñ° ð° ä àñî áèðü ä à÷ ¿ çüā.

Yǎðyā	Ñ° ð° ä
<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèéí çððāāè áāāāññáí. Èí dǎđí yò í ü êî ì ì óí èèàöèéí í ° è° öýé ñóáāā ááéñáí ðǎēāāèçèéā áí äāî è çððāāè áāāāðàé. 	<ul style="list-style-type: none"> - Èí dǎđí yò ñ¿ææýý í ü ì yáýýèèéí ø óóā öýí àèð öí äðí î ð áí êî ì æ¿é ááèààè í ü î êî í í èéðèéí äóí ä öēñ ð° ðēéí yēāyā yðýý öýýð¿é, ç¿é áóñ yāāāè ðàððāð ¿ í äýñ áí êî ì à.
<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí ì yáýý, ì yáýýēýē í ü î êî í ð° ð° è, öýéáýðöýé áí èñî í. 	<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèéí ñēñðàì èéí öí äðáí ð¿é ð° è° ä ááèààè àæèæèāāāð áí èñî í. \Óēñ ð° ðēéí ðàððèèöāà öýáðyāø èí ý.\
<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí ì yáýýēýē, ñî í äóóèèéí ñóððàè÷èèāāáí ü î êî í ð° ðēéí ñî í èðí èðí é ø èéäýē í ü çàèóó÷óóäü í áí ðāàðèü ā ðàðàæ öýáí èé öēñ ð° ðēéí èäýāðè ñýðāýöýā í ° è° èæ ááéí à. 	<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí ¿çýāāýē, ¿éē yāöü í ðàèààðð î êî í ñî ðü í, ° ð ° ð ð° ðēéí yēāāðàé ááèð ñóóðü í ü èðāyāèéí öēñ ð° ðēéí áí êî ì àñðí è ð° è° àø èð° ä ñ° ð° ð í ° è° èí °.
<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàðí ð áā êî ì ì óí èèàöèéí ì yðāyæèèöí ¿¿äèéí öí î ° ññ° í. Èí dǎđí yò í ü ð° èá° ð áāāāðàé, î êî í í èéðýā ö¿ðýð ÷° è° ð ì ðí í çàé ó÷ðāāñ ÷° è° ð öýāēýí í èéðēýā÷ áā èäýāðèöýé áè÷èā÷, ø ¿ì æēýā÷, î ðí èöí ā÷ ì yðāyæèèöí ¿¿äèéí öí î ° ñ° ð° ä í ° è° èñ° í. 	<ul style="list-style-type: none"> - Èí dǎđí yò ñ¿ææýýí ä öí èáí äāí ā÷ á¿öýí ì yáýý, ì yáýýēýē î ðóóèàð, öýāēýí í èéðēýö yððöýé áí èñî í í ü öēñ ð° ðēéí ñýðā¿¿ēç¿é áā ì yðāyæèèéí áóñ ñýðā¿¿ēç¿éí ¿ í àñýí yēāāá á¿äýðýöýā ö¿ðāyæ ááéí à.
<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí êî ì ì óí èèàöèä äàðí î êî ì æéí ø èí ý àðāā öýéáýð¿¿äèéí àø èæèàð áí èñî í. 	<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí ñàèáí öóñāāðèèā÷, ðàððí ðèñð, öýðñ ¿çýèöýí, áí àððèñðóóäü í äððāð ààèðèèèð ÷° è° öýé, ðèè öýçāāðð¿é áí èñî í.
<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ ð° ðēéí yðð ì yáýē, í ° è° á¿ðèé ö° óí öí æèí ā÷ î ñ èè¿¿öýé öēñ ð° ðēéí ñî í èððí ā÷ ÷° è° ð ì ðí èöí ā÷ äü í öí î ¿èýî æ ° ññ° í. 	<ul style="list-style-type: none"> - Óēñ î ðí ü ¿ í äýñí èé àð öé¿é ááèààè áí êî ì ì yáýýèèéí í óóóèèè àð öé í ¿¿ðèýö áí êî ì à.

í èèò 24 í ýð äýâø èã÷ °° ðèéí ñóððàè÷èèääà áàèðø óóèñí ààn 8 í ü òón äýáýýð ààì æéí òóàèéí äýá òóóààn ðóó ààì æéí í ðí ò áí èí ì æòí éáí ð ñí í áóóèèéí ñóððàè÷èèääàääà òèéñýí ⁹(Ц.Мөнхцэцэг 2009.--)áàéí à.

Èí ðàðí ýðèéí ñàèð òýðýäèýá÷àèéí òíí ñíí ð óèñ ò° ðèéí èí ì òí èèàòèéí ÿí äñýí ñóáää áí èí ò òàèääèçòýé ì ° ð çýðýäòýò áí èñí í í ñ èí ðàðí ýðèéí ñàèð, áéí äúí òàèääð ñóáèää÷èä áí òààðáí ñóáèàò áí èñí í áàéí à. Ñóáèää÷ Æÿ: àèð Òðáí ò, Ðí áýðð Òðáèääí áýðá í àð óèñ ò° ðèéí èí ðàðí ýð ñàèòúí òýä òýáýí ÿÿðàèéä äàðààð áàèäèààð òí ì ü, í èæýý. - ÿí ä:

- Ñí í áí ã÷äú ä í ýð äýâø èã÷èéí òàèääðð ì ýáýýèýýð òáí ààò
- Ì ° í ä° òóáèóóèàð ñíí í áóóèèéí áí èí í óèñ ò° ðèéí èàì í áí èð àæèèä çí ðèóèáí ñí í áí ã÷äí ñ ò° ð í ä° ñàí òÿÿ òàðàð\
- Òí áí ðòí é ñóóáèèàð í ýð äýâø èã÷ ýí àð áàèð ñóóðúòàé áàèääà òàèääðð ì ýáýýèèèèä ñí í áí ã÷äí ä òÿðäýò
- Óèñ ò° ðèéí áí èí í ñí í áóóèèéí èàì í áí èð àæèúí òàèääð óèñ ò° ðèéí ì ýáýý, ì ýáýýèýè òÿðäýýò
- Ñí í áí ã÷äú ä ñí í áóóèèéí ÿéè ýäòúí òàèääðð ì ýáýýèýýð òáí ààò
- Í ýð äýâø èã÷èèä äýí æèã÷èèèä òí í ðí í ä í ü òí éáí ò
- Ñàéí áóóðúí òí ü ä í ýð äýâø èã÷èéí èàì í áí èð àæèèä ýèñÿÿèýò
- Í ýð äýâø èã÷òýé òàðèèòàà òí éáí í òí äòí ò ì ýáýýèýè ° ä° ò
- Òí áí ðòí é ñóóáèèèä òáí ààæ áóé ñí í áí ã÷äú í ñàí àà áí äèü ä òáí àààð
- ^a ðñ° èä° ä÷ ðÿÿ òáí äñàí ÿéè àæèèèèääà ýáóóèèð ¹⁰ çýðýá ð ì .

Óèñ ò° ðèéí çàð ñóððàè÷èèääàí ä èí ðàðí ýðèèä àø èæèæ áàèääà òÿðäýýí ýé òýéáýð í ü óèñ ò° ð÷èéí äýáñàèð ð ì . Óèñ ò° ðèéí èàì í áí èð àæèúí ñòðàðàèè ° í ä° ð ò° äèñ° í Áí Ó-ä óèñ ò° ð÷èèä, í ýð äýâø èã÷èèä äýáñàèèòú ä ° ðáí òÿðýòýé àø èæèæ áàéí à. Óèñ ò° ð÷èèä áàáñàèèòú á óèñ ò° ðèéí èí ì òí èèàòèèä àø èæèàò áí èñí í í ü èí ðàðí ýð ñÿèæýýí èé ÿí ý ò° éá° ðàÿé, òýçàààðèèèð òýí àèðàÿé, í ýá äí ð òÿññýí òààðàà ñí í áí ã÷èèä í èí í ðí í òí éáí äääí ä çýðýá áóñàä ñóááóóáààn ýèääðàò í èí í äàáóò òàèòàé í ü òí éáí í òí é. Ì ° í òýä ñí í áóóèèéí èàì í áí èääà àø èæèàò áí èí í óèñ ò° ðèéí ðàèèèè òàòàò ° ðáí áí èí ì æòí é äýáýýð í ýð äýâø èã÷èéí äýáñàèð \candidate website\ - ù ä àø èæèàò áí èñí í. Í ýð äýâø èã÷èèéí äýáñàèèòúí äàóóèèä í ü í ýð äýâø èã÷èéí í àì ò àð, í ýð äýâø èã÷èèèä äýí æ èã÷èèèèä ñàéí äòðúí òí ü èàì í áí èð àæ èè, ñí í áóóèèéí èàì í áí èä çí ðèóèñàí òáí àè ä òóáèóóèèð ÿéè àæ èèèèääà, ñí í áóóèèéí ø ò áàð àé òí éáí äñí ò ì ýáýýèýè çýðäýýñ áÿðäýæ áàèòàä äýáñàèèòúí áÿðýò Ì òèð èí äàèà, Áèí ä, RSS, Download ¹¹ äñýí ýèàì áí òÿÿ äýýñ áÿðäýý ý.

Ì òèð èí äàèà í ü í ýð äýâø èã÷èèéí í àì òàð áí èí í ñí í áóóèèéí ñóððàè÷èèääàí ü ÿéè ýäò, ñí í áóóèèéí ÿéè àæèèèèääàí ü òàèääðð ì ýáýýèèèèä äýáñàèèòúí àóàèí, àèääí òàèè òýéáýðýýð áàèðø óóèñàí òýéáýð ð ì . Èí äýðäýý ò° ä° èä° í ò çòðàä, àí èí ýø í, àèääí àè÷èýá çýðàèéä °° ð°°

⁹ Ö. Ì ° í òóóýá “Ñí í áóóèèéí èàì í áí èéí èí ì òí èèàòèè: Ì í í äí è óèñí í æèø ýýí äýýð”. Áí èòí ðúí àèññàððàòè. 2009., ÓÁ

¹⁰ Judith S. Trent, Robert V. Freidenberg “Political Campaign Communication: principles and practices”. Copyright 2008., USA.

¹¹ Ì ° í òýí ä

ááààààààí áàéí à. Òàðèí Áéí á í ü í ýð äýâø èã÷èéí òóàèéí ùçýè áí äèúí òàèáàð áàéõ á° á° ä í ýð äýâø èã÷èéí áýáñàèòààð ààì æèí áéí ã ðóó í ðí ò òí èáí í ñ áçðèé áàéí à. Áýáñàèòààñ ýèààðàé í ü óèñ ð° ð÷ áí èí í í ýð äýâø èã÷èéí áéí ã í ü ñí í ñí ã÷ ì èí í í í èéðýá äýí æèæ ýáààá óèñ ð° ð÷-ðýéáýý í í èàéí ààð ààì æóóèáí ñáí òààð÷èáí óóèçàð áí èí ì æ í èáí í í. Ì ° í áéí ñú ã áýáñàèòú í àè÷èè òýéáýð áýæ òýèæ áí èí í. Èðýí ò óèñ ð° ð÷-è ä áýáñàèòàè áí èí òí í ñ ° í í ° òóàèéí áéí ã àæèèèóóèæ ýóýèñýí áàèáàá. Óòóàèèáàè: Áãðí áí ü èáí òèáð Áí áàèà Ì àðèáèü, Òðáí òú í áð° í òèèè° ã÷ Í èèí èý Ñàðèí çè, Í ÒÓ-ú í áð° í òèèè° ã÷ Àí èððèé Ì ááááááá, Áí Ó-ú í áð° í òèèè° ã÷ Áàðàè Í ààì à áí èí í òàòàòàè Òèèàðè Èèèí òí í òààø èààá Èð Áðèòáí èéí òàòáí òààí ü áýð áçè áí èí í Òí í í ü ýçýí òààí ü áýð áçèèéí òýí òçððýè òóàèéí áéí ã àæèèèóóèáàá àæýý.

Í ýð äýâø èã÷èéí áýáñàèòú í ° ð í ýá ýèàí áí ò í ü RSS \Really simple Syndication\ þ ì . Ì онголд í ðí àðàì ì èñòóóá RSS-ú ã Òáí áááá÷ áýæ í ýðèýæ áàéí à. Ýí ý í ü áýáñàèòú í ø èí ý àè÷èýáçä, ýí ç áçðèéí ñàèòú í ø èí ý÷èýèèéí òàèààðð ì ýáýýèèéá òí áí ðóí é áááòàì æààð ø àèáàæ òççí èéðýý òí èí ü á çççèäýá òýðýáñýè¹² þ ì . ° ð° ð òýéáýé í ýð äýâø èã÷èéí áýáñàèòàà ø èí ýí ýáýýèè í ðóóèñáí ýñýð, ì ° í áýáñàèòú í ýáýýèè ø èí ý÷èýááýæ áàèáàá ýñýðèèá RSS àø èèèáí ì ýáýæ áí èí í. Óèñ ð° ð÷-è ä áýáñàèò àæèèèóóèæð òàè áýýð òí èðáí òáí áááá í ü òýáí èè èí òàðí ýð àðáá òýðýáñýèðýè àæèèèèð ì ýáèýá, ÷áááàð áí èí í òáá çáá òí í ñ çýðýáðýè òí èáí í òí é áàèáàá òóè áóñáàñ ýèààðàð áàéí áú í àæèèèáààðàè áýáñàèò àæèèèóóèáí ì ýáýýèèýý òáá àèáàèçé ø èí ý÷èèæ áàéý áýáýè í ðí í òí í í ü í ýðáýæèèðýí àæèèèóóèæ áí èí ò þ ì .

Áýáñàèòú í ° ð í ýá ýèàí áí ò áí èí ò *Download* áóþ ó ì ýáýýèè òàòàæ áááð òýñýáð í ýð äýâø èã÷èéí áí í áóóèèéí ì ° ðèéí ò° ð° èá° ð áí èí í í àì ú í áçðýí æòðàì , ñí í áóóèèéí òóòàè òóóèü, òí òí çóðáá, àèááí àè÷èýá, ñòððàè÷èèáááí ü ì àðáðèèè áýð÷èýí ñí í ñí ã÷-è áí ä òýðýáðýè ì ýáýýèèýýð òáí áàð áá òççí èéá òàòàæ áááð áí èí ì æ áçðäçèñýí áàéõ ýááàè ÷òòàè. Áýáñàèòú á áçðäçèèæ áàèáàá ýááýýð çí áñýí ýèàí áí òýñ áááí à ð° ðèéí áàèáóóèèááóóáðàè òí èáí ááí ò èèí è, áýáñàèòú í ° í á°, àèçàéí áí èí í òàèñòèéí òí í ò, çá çí ñàèéí àèááááçé àè÷èýá, ° ð í èí í òýè áýýð ò° ðáççéýð áí èí ì æ çýðýá í èí í ççèèýýð óèñ ð° ð÷-è ä áýáñàèòàà ááýæóóèñáí áàèáàá.

Ì í í áí èä ÒÈÕ-ú í ñí í áóóèèü í ýð äýâø èã÷èéí áýáñàèò, áéí áú í òàèààð àèááí , ñí ü ñòàðè ñòèè ì ýáýýèè áàèáàáçé. Òèèí ýñ 2008 í í ü ÒÈÕ-ú í ñí í áóóèèéí áççí áà áàèáóóèèááñáí í àðèàí áí òú í àèø ççèèéí áýáñàèòàà áí àèèç òèéæ ççñýí . 2010 í í ü 5 ñàðú í áàèèèáàð ÒÈÕ-ú í 76 àèø çççí èé 5 í ü áóþ ó 6.5%¹³ í ü áýáñàèò áàéí à. Ì áí àéä óèñ ð° ð÷-è ä áí èí í í ýð äýâø èã÷èéí èí òáí ýðèèá óèñ ð° ðèéí çèè àæèèèáááí áàá àø èèèèèááá ýááááá òàéí áá òáí áàæ áàèáàá ø àèðáááí ü á òí àðóóèèèí ñàòóó èí òàðí ýð Ì í í áí èü í óèñ ð° ðèéí èí ì í óí èèàòèéí çð áççí òýè ñóááá áàèæ áí èí ò ýñýðèèá òí áí ðóí éèí ò çàðèì áñóóáèü ã çàèèáí ø èí æèýð í ü ççèðýè.

Í ýáú: Óóóèü, ýððççéí çí òèòóóèàèð . Ì í í áí èä èí òàðí ýðèèá óèñ ð° ðèéí ðáèèèà á àø èèèèè òóòàè áñóóáèè òí èáí ááí ò áàðáàð òóóèèóá áàéí à. Èí òàðí ýð ñóááá áýæ þ ó áý? òççí èéá òýððýí

¹² www.banjig.net \helpRSS áýæ þ ó áý? 2010.04.02-í ä òàòàá.
¹³ www.open-government.mn \ÓÈÕ-ú í àèø çççí à-ß òçððýè\ 2010. 05.15-í ä òàòàá. ÒÈÕ-ú í àèø çççí èéí áýáñàèòàè ýñýð òàèààð àèááí , ñí ü ñòàðè ñòèè áàèèèèéáýýñ çççí ýýí “Í ýýèððýè çàñáá” áýáñàèò ààòú àèø çççí èéí òáí èèòóóèèááñ òýáí èé áýáñàèòú í òàèààðð ì ýáýýèèéá òóàèèèñáí áí èí í .

àø è äëàðòàé òí éáí ääñí í àñóóäëù ä “Ôàðèëöàà òí éáí í í ù òóòàé” òóóèèàð çí òè öóóèñàí á° ä° ä òóñ òóóèèéí 5-ð á¿ëäèéí 16.1-ä çàñí ààð èí ðàðí ýò í ù ì ýáýýèèéí ñ¿ëæýý á° ä° ä çí ðè öèäèðààð í ù í èéðèéí ¿èè-èèäýý èé ñ¿ëæýý, àí òí í äù í òýðýäèýý èé ñ¿ëæýý, ðññàé òýðýäèýý èé ñ¿ëæýý äýæ àí äèèàí çààæýý. Ýí ä èí ðàðí ýò í ù í èéðèéí òýðýäèýý èé áí èí í äù í òýðýäèýý èé äýñýí òí , ð ò° ðè° ð àø è äèäàäàí à.

Èí ðàðí ýòèéí çàð ñòðòàè-èèäààðè òí éáí ääñí í àñóóäëù ä “Çàð ñòðòàè-èèäààí ù òóòàé” òóóèèéí 3-ð á¿ëäèéí 12-ð ç¿èè çàèèðààð çí òè öóóèí à. Òñ òóóèèéí 12-ð ç¿èèèéí 1,2,3-ð çàèèðààð áóñàù í ýçýí ø èèä áàèäàà èí ðàðí ýòèéí òóóàñàí ä çàð ñòðòàè-èèäàà ç° äø° ð° èä¿ è áàèðèóóèàòù ä òí ðè äèí ñí í , èí ðàðí ýòýð ò¿äýò ñòðòàè-èèäààí ä çàð ñòðòàè-èèäàà ò¿äýä-èéí í ýð, òäýä, òàðèèöàð òðàñ çýðýä ì ýáýýèèéä áààðààñàí áàèð ì ° í òóòàéí çàð ñòðòàè-èèäàà áàèðèóóèñàí òàýäààð í ðí òí ä ðññàé ç° äø° ð° è äààäà áí è ò¿¿ í èèä ñàí óóèñàí ñàí àí æ áàèðèóóèñàí áàèð ø ààðèäààðàéä òóóèù-èèäàí çààæ ° ä-ýý. Í ýð äýäø èä-è áí èí í óèñ ò° ð-èéí äýäñàèòù í òóòàéä òññàé ò° éá° ð äààäàä¿ è áàèð äà ° ðèéí äýä òóóàñàí ä äààí ààñ ç° äø° ð° èä¿ è òààèäààð ñ° ð° ä òóòààðè áí èí í , ñ ç¿èä¿ è ñòðòàè-èèäàà áàèðèóóèàòä¿ è áàèð ðàðí èèèéí àñóóäëù ä í ýð äýäø èä-è° ð° ð° òàðèòóí à.

Ñí í áóóèèéí ñòðòàè-èèäààí ä èí ðàðí ýòèéä àø è äèð àñóóäëù ä çí òè öóóèñàí ýì àð í ýä òóóèèéí ç¿èè çààèð áàèðä¿ è áàèäàà ýäàè è í èí ðàðí ýòèéä óèñ ò° ðèéí çí ðè èäí ð á¿ðýí àø è äèäæ áí èí í äýæ í èèäí ääí æ áàèí à. Äýäýý óèñ ò° ð-èä, í ýð äýäø èä-èä èéí ò¿¿ ýì àð-è òýí àèðä¿ èäýýð èí ðàðí ýòèéä óèñ ò° ðèéí ò° ðèéí ¿èè äæèèäààí ààà àø è äèäæ, ñ° ð° ä ñòðòàè-èèäàà òèéð, áèä áèäý ä¿ òäýí äí ðí ì æèí ò ýäèäàñ ñýðàèèéýò í ýä àðäà áí è í ýð äýäø èä-èéí äýäñàèòàé òí éáí í òí è òóóèèéí çààèòù ä ÒÈ Ò, Åð° í òèéè° ä-, Í ðí í í óðàèéí ñí í áóóèèéí òóòàé òóóèèòààä òññàí çààæ òä àñóóäëù ä ø èèäýò áí èí í æòí è. Мөн домайн нэр олгохтой холбогдуулан Оюуны өмчийн болон Патент барааны тэмдэгтийн тухай хуульд нэмэлт заалт оруулах шаардлагатай. Èí ðàðí ýòèéí ì ýáýýèèéä òýí àð áí èí ì æä¿ è äýæ ¿çäýä ÷ ýí ä çí òè ì ä-èéí ýðòèéí òóòàé àñóóäëù ä ò° í ää° ä. Í ýð äýäø èä-è, óèñ ò° ð-èéí äýäñàèð, áèí ä áí è ° ðèéí í ýð á¿ðè è ì ýäýäýä-ýçýí òýè äýñýí ¿ä. Ç° äø° í í ýð äýäø èä-èéí äýäñàèð, áèí ä äýèðä¿ è èí ðàðí ýò çàð ñòðòàè-èèäàà áí èí í èí ðàðí ýòèéí ¿èè-èèäýý ¿ç¿¿èðèè èàí ì àí èòàù í ¿èè äæèèäààí ù òàðèòóèäàù í òóòàé àñóóäëù ä äýðòò òóóèèàð áí èí í ° ð í ýí ýèð ä¿ ðí ýýð òýí àð, çí òè öóóèèèð òèéð ø ààðèäàà í ýäýí ò áèè áí èäýý. Äýèðèéí óèñ í ðí óòàù í èí ðàðí ýò òýðýäèýý òýí àð äýñýí í ðí èäèí äí á¿ð í ù á¿ðýí òýí æýýí ä ø èèäýäýýä¿ è òýäèè ÷ èí ðàðí ýòèéí ¿èè-èèäýý ¿ç¿¿èýä-è ðí äàè ääðòòààð äàí æóóèäí çí òè öóóèæ áàèí à¹⁴. Í ° í èí ðàðí ýò ì ðí ààèäàòù í ¿èè-èèäýýí ä äààäààù í ò° ð° í ä° í ðóóèèèòù ä òí ðè äèí ñí í áàèäàà äæýý.

Öí, ðò . Í í í ä è äàòù è í ò äðí ýò òýðýäèýä-èä. ÒÖÌ-ð çóóí ù Í í í ä è-òóä ° í ° ä° ð äýèðèéí òààí ààñ ÷ ýò í ðí í áí í áàèäàà àð ä¿¿, ñààí ò° ð° è, äæèè òýðàèéí ò¿í ø òýèäýý èí ðàðí ýò àø è äèäí òí éáí ääí ò ä° ä° ä æèðèéí ì äè-èí ÷ ì àèù í äýè-ýýðýñýý èí ðàðí ýò àø è äèäí ì ° í ä° í áóèáóóèäà òèéð áí èí í áóñàäàè òàðèèöàð çýðýä í èí í ¿èèèèéä òýèäàð-èèí òèéð á¿ðýí áí èí ì æòí è áí èäýý. Í ýáýýèèè ðàðí í èí äè ò° äæèðèéí òàæóóäààð áàñ “ç° äø° í Í í í ä èäí í” ¿çýæ áí èí ò

¹⁴ Ö. Ö¿í ýí ääýð “Ñýðä¿¿ è ç¿èéí , ñ ç¿èé”. 2005., ÓÁ 90 äýð òàè

Ì °í Ì íí ãî ë ààòü òàì ãëéí íëíí òýðýãëýã÷òýé áýáñàéòüí òàëààðò ñóààëãààí ù ä¿í à òëãóóðëáí íëíí òýðýãëýã÷èäòýé áýáñàéòü áýð ì ýð äýàø èã÷èä ñíí íãóóëëéí ðãèèàì àà áàéðëóóëã áàéñáí . Ýí ý íü àíì áéí í ýð àààòòàé òíëáíããííí ¿¿ñýò ýëãýà ãñóáàãèòàé í¿¿ð òóëãòã¿é ì °í áàðãò çàðãèüí òóáüà èë¿¿ òýí à áàéò òýàèé ÷ í ýð äýàø èã÷ ýëãèò áàéãóóëñáí òíòëíëáíëä ñíí íãã÷èäòíé ýðãýã òàðèèòàà òíãòííò áíëíí æã¿é, ò¿ð çóóðòüí ø ëí æòýé áàéããààðãà ñóë òàëòàé þì .

Ä¿ãí ýëò

Орчин үед улс төрийн институци нь улс төрийн коммуникацид интернэт сүлжээ ашиглах болсноос үүдэн улс төрийн коммуникацийн судалгааны салбарт улс төр ба интернэтийн асуудлыг анхааран судлах болсон байна. Мөн улс төрийн коммуникацийн уламжлалт систем тогтворгүйжиж мэдээлэл дамжуулах, харилцаа тогтоох гол суваг нь интернэт боллоо. Улс төрийн коммуникацид интернэт сүлжээ ашиглаж буй байдал болон улс төр, интернэтийн асуудлыг хөндөн судалсан өгүүллээ дараах байдлаар дүгнэлээ.

1. Ёí ðãðí ýò í ü öëñ ð° ðëéí êîíí òí òíëàòèéí ñèñòèìí èëã á¿òýëä í ü í ýàðãýò ¿éë ýàò ýðëýãá áàéíà. Óëñ ð° ðëéí êîíí òí òíëàòèéí ñèñòèìí èéí á¿ðãýë òýñýà áíëíò ò¿ëýýíí áàãã÷, êîíí òí òíëàòèéí ñóáã, êîíí òí òíëàòèð , öëñ ð° ðëéí êîíí òí òíëàòèéí ñóáüãè¿¿ä èí ðãðí ýò í ðíí çàéã í ýã áíð àëü ÷ òããò òàì ò áàéðøèæ áàéíà.
2. Ёí ðãðí ýòýà ñóóðëëñáí òàòëè öëñ ð° ð ò¿¿íëé áããóó, ñóë òàëóóáüã áã÷ òýéýëòñýðð ñóãèàà÷èä ¿çýë áíãèüí ç° ð¿¿òýé хөөр талд хуваагджээ. Óëñ ð° ðëéí èí ñèòòóóë òàòëè òýéãýððò ø èëæèæ áàéããàà ø èëæèèòèéí ñ° ð° à òàëüã ¿í ýëãýãýà “Í àññèí èñò”, òàðëí ýðãýà òàëüã ¿í ýëãýãýà “Í í òèí èñò” æèã¿¿ðò бaггаж байгаа бол àëü àëü òàëóóáüã ò¿ëýýí ç° àø °° ðñ°í äóí áãæ áàéð ñóóðòóòàé судлаачид ч бий.
3. Улс төрийн интитуци тоон системд шилжсэн төлөв байдлыг харуулсан “Àëòòòàëü öëñ ð° ðëéí ñèñòèì ” í ü áíãèò òèçèé àðò°íò°ã áàéããàá íëãáí èéí çàñããèãèüí èí ñèòòóóë áà öëñ ð° ðëéí íàì óóã, ñíí èðòòèüí á¿ëã¿¿ä äýñýí ¿í äýñýí á¿ðýëãýò¿¿í ýñ áããà òýãëýé ì ýãýýýé äýñýí ø ëí ýãýà ýëãí áí òýññ á¿ðãýí ý.
4. Óëñ ð° ðëéí èàì íàí èò àæèüí ñòòàòããè °íã°ð ò°ããñ°í орнуудад öëñ ð° ð÷èä, í ýð äýàø èã÷èä áýáñàéòüã ðããíí ò¿ðýýòýé àø èãèææ áàéããàà нь èí ðãðí ýò ñ¿ëæýýí èé ¿í ý ð°éã°ðã¿é, òýçããàðòèèò òýí àëòã¿é, í ýã áíð ò¿ññýí òããòàà ñíí íãã÷èä èíëííòíí òíëáíãããíí çýðãýà коmmуникацийн áóñãã ñóáãóóáããñ ýëããðãò íëíí áããóó òàëòàé òíëáíòíé.
5. Í ýð äýàø èã÷èé áýáñàéòüí áãóóëãá í ü í ýð äýàø èã÷èé íàì òàð, í ýð äýàø èã÷èé äýí æèã÷ ñàéí áóðòüíòíü èàì íàí èò àæèë, ñíí áãóóëëéí èàì íàí èä çí ðèöëñáí òàí àèä òóãèóóëò ¿éë àæèèãããã, ñíí áãóóëëéí ø òàãòàé òíëáíããíí ì ýãýýýé çýðãýññ á¿ðãýñ бол áýáñàéòüí á¿òýò Ì öèò èí äãèä, Áëíã, RSS, Download äýñýí ýëãí áí ò¿¿äýññ á¿ðãýí ý.
6. Монголд улс төрийн коммуникацид интернэт ашиглах байдал нь интернэт хэрэглэгчдийн тоотой холбоотой. Мөн интернэтийн сайтыг улс төрийн сурталчилгаанд ашиглахтай холбогдон үүсэх зарим зөрчлийг ÓÈÕ, Åð°íòèéë°ã÷, Íðíí íóòàéí ñíí áãóóëëéí òóòàé òóòèë болон Оюуны өмчийн, Патент барааны тэмдэгтийн тухай хуульд нэмэлт заалт оруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой.

Í ñ çé:

Зар сурталчилгааны тухай хууль.

Õàðèëöàà òí èáí í í ù òóðàé òóóëü.

Г.^а í ° ðááÿð 2007. *Óëñ ò ° ðèéí PR, ÓÁ*

Ö. Òèì ýí áàÿð 2005. *Ñýò ãçèè ççéí , ñ ççé, ÓÁ*

Ц.Ì ° í ööÿöÿä 2009. *Ñí í äóóèèéí êàì ì àí èéí êí ì ì óí èèàöè: Ì í í ä è öèñúí æ èø ýýí äÿÿð, Äí êòí ðú í äèññàððàöè. ÓÁ*

Хэвлэл мэдээлэл хэрэглэгчийн судалгаа 2008. Монголын хэвлэлийн хүрээлэн, УБ.

Andrew Chadwick 2009. *Routledge handbook of Internet politics*, NY

Andrew P. Williams, John C. Tedesco 2006. *The Internet election: perspectives on the web in campaign 2004*, USA, Rowman & Littlefield Publishing group. Inc.

Hossein Bidgoli 2004. *Internet encyclopedia*, Volume 3, USA.

Judith S. Trent, Robert V. Freidenberg 2008. *Political Campaign Communication: principles and practices*, USA.

Pippa Norris 2001. *Digital divide: civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*, USA.

Randy Kluver 2007. *The Internet and national elections: a comparative study of web campaigning*, NY.

Robert E. Denton (Jr.) 2005. *The 2004 presidential campaign: a communication perspective*, USA.

www.banjig.net \help\RSS ãýæ þ ó âý?\ 2010.04.02

www.open-government.mn \ÓÈÕ-úí ãèø ççä À-В òç ðòýè\ 2010. 05.15